

Oponentský posudek diplomové práce

Josef Řídký: Gender, identita, tělo

Josef Řídký si zvolil obtížné téma, které se ocitá na hranicích hned několika společenskovedních diskurzů. Téma genderu navíc v naší historiografické kultuře postrádá hlubší tradici a může se tak ve smyslu konvencí normální vědy (v pojetí Thomase Kuhna) jevit jako problematické. Aby toho nebylo příliš, nese s sebou nepřehlédnutelné politické konsekvence. V této složité situaci zaměřil Řídký pozornost na „historickou konstruovanost tělesné identity“ (s. 7). Promyšlení otázek identity naopak (a naštěstí) patří k tématům, kterým soudobá historiografie věnuje mimořádnou pozornost. Řídkého práce je v tomto smyslu tedy specifická tím, jaké kontexty a perspektivy nad problémem tělesné identity spojuje: jasně poststrukturalistická východiska na poli metodologie, slovník, koncepty a témata gender studies, fenomenologii těla, Paula Ricouera a navíc i konkrétní empirický materiál v dvou případových studiích. Kupodivu to vše drží pohromadě a funguje.

Z metodologické perspektivy lze Řídkého práci označit za příkladnou. Autor v úvodu jasně vymezuje problémová tázání, východiska, směr a cíl své práce. Při četbě úvodních stran diplomové práce jsem tento zamýšlený výstup – tedy „sestrojení takové metody, která by byla použitelná pro historiky všech epoch a regionů, ať už k analýze věkových, etnických či rodových identit“ (s. 7) – považoval za téměř nestoudně ambiciózní. Nad stránkami posledními však musím přiznat, že se Josefu Řídkému (i přes jeho mládí) vydařila. Na základě kritického čtení odpovídajících autorit vymezuje Řídký své místo v rámci složité heteroglosie různých disciplín a metodologií, jež se problematikou genderu zabývají. Zdaleka se přitom nejedná o povinný výčet a komentář kanonických textů, který tak často nalezneme v průměrné diplomové práci. Kritickým čtením profiluje Řídký vlastní metodologickou pozici. Již od zběžného prolistování práce jsem se těšil spíše na empirické kapitoly o mládí a stáří, tedy na aplikaci pojmu „corpus“ jako modelu tělesné identity, o to více mě dvě předcházející metodologické kapitoly příjemně překvapily. V čem? Čtenář nenarazí na obávaný „metodologický ornamentalismus“, Josef Řídký využívá jen relevantní zdroje, pracuje s jednotlivými koncepty genderu nejen s porozuměním, ale především s jasným zacílením: vytvořit alternativní koncept, který by překlenul naznačené nedostatky a rozpory. Metodologické inspirace pro řešení exaktně obnažených aporií Řídký hledá v překvapivě širokém interdisciplinárním poli. Metodologicky produktivní klíč nachází v provázání fenomenologie tělesnosti Merleau-Pontyho s konceptem narativní identity Paula Ricoeura. Pracně vystavěný pojem Řídký následně testuje na empirickém materiálu v případových studiích. Vše je napsáno kultivovaným stylem, který je sice naimpregnován odbornou terminologií, ale zároveň nepostrádá ironické polohy. Složitě intelektuální operace na poli kritické pojmotvorby Řídký reflektuje s ohledem na modelového čtenáře: opakuje, reflektuje místo, z něž promlouvá, udržuje kontakt se čtenářem, jasně říká, jaký typ bádání podnikat nebude. Obrat k jazyku se tak v Řídkého případě pozitivně odráží i v reflexi stylistické stránky historiografické praxe, což není rozhodně běžné.

Spíše než konkrétní kritické poznámky nabízím k diskuzi nad obhajobou diplomové práce několik otázek, které mi nad četbou vyvstaly a mají vzhledem ke konstrukci modelu tělesné identity problematizující potenciál. Nejprve k empirickému materiálu, který si autor zvolil k prověření pojmu „corpus“. Proč zrovna česká psychologická a sexuologická literatura? Opravdu tento soubor textů představuje reprezentativní zdroj repertoáru prvků, které se podílejí na diskurzivním konceptu mládí a stáří? Nejsou vhodnější jiné zdroje (nikoliv vědecké, ale řekněme popkulturní a nadnárodní

reprezentace mládí a stáří)? Jaký význam zde nese českost materiálu? Dále: jakou roli v modelu tělesné identity hraje sociální praxe, tedy konkrétní lidské jednání? V tomto ohledu mě zaujaly teze, v nichž Josef Řídký zpochybňuje relevanci počtu vydání publikací pro výpovědní hodnotu jejich analýzy (s. 74) a zdůrazňuje spíše mocenskou roli institucí. Přesto však o počtu vydání průběžně informuje a legitimizuje tak (byť spíše implicitně) jejich reprezentativnost. Jak je to tedy s reflexí nediskurzivního charakteru těla a potažmo související nediskurzivní sociální praxe? Pohybujeme se striktně na poli diskurzivního konstruktiva sociálního, či nás zajímá i sociální praxe, jak by se mohlo ostatně zdát z hodnocení publikací manželů Pondělíčkových, kdy autor hovoří o konstruování identit, jež „působily masově i směrem do společnosti“ (s. 77)? Z textu nevyplývá jasně, v jakém vztahu k Řídkého metodologickému konceptu je „skvělé dílo“ Elsy Dorlin *La matrice de la race - L'uno rasy* (s. 69), jemuž autor věnuje hned několik stran. Skoro by se mohlo zdát, že zde Josef Řídký explicitně pojmenoval koncept, který byl v práci Elsy Dorlin (kterou jsem, přiznám se, bohužel nečetl) přítomen implicitně.

Vzhledem k výše zmíněným kvalitám práci doporučuji k obhajobě.

Navržená klasifikace: 1

Mgr. Kamil Činátl, Ph.D.